

В.У. Русак, ст. выкл., канд. філал. навук
(БДТУ, Мінск)

ФІГУРЫ РАЗМЯШЧЭННЯ І ПЕРАСТАНОЎКІ ЯК СРОДКІ РЭАЛІЗАЦЫІ ЭМАТЫЎНАСЦІ МАСТАЦКАГА МАЎЛЕННЯ

Актуальны напрамак сучаснай лінгвістыкі – даследаванне моўных і маўленчых механізмаў выражэння эмацыянальных фактаў псіхікі, у тым ліку на матэрыяле мастацкіх тэкстаў. У прапанаваным артыкуле аналізуецца эматыўны патэнцыял сінтаксісу ў празаічных творах Янкі Сіпакова – аўтара, характэрнай рысай ідыястылю якога з’яўляецца эмацыянальнасць, тэндэнцыя да сумяшчэнне ў межах аднаго выказвання эпічна-аб’ектыўнага з лірычна-суб’ектыўным.

Да тыповых экспрэсіўных сродкаў у творах Сіпакова адносяцца стылістычныя фігуры размяшчэння і перастаноўкі, а іменна парцэляцыя, сегментацыя, парантэза. Гэтыя фігуры генетычна звязаны са з’явамі гутарковага сінтаксісу. У гутарковым стылі т.зв. «нягладкія» фразы – паказчык спантаннасці, непадрыхтаванасці маўлення. У мастацкім жа кантэксце гэтыя канструкцыі набываюць прынцыпова іншае стылістычнае гучанне. У прыватнасці, яны становяцца сродкам выражэння адкрытага асобнага пачатку апавядальніка.

Так, фрагментарнасць, рэалізаваная праз выкарыстанне парцэляцыі і сегментацыі, стварае ілюзію ўсхваляванага, узрушанага маўлення: *І ўсё ж падай, семя, на маю зняможаную зямлю! І прарастай! І спялі такую патрэбную нам зараз надзею* («Одзіум»); *Сляды на пяску. Якія гэта дзівосныя ўзоры! І як прыемна іх разглядаць, чытаць!* («У сабакі на хвасце»). А парантэтычныя ўстаўкі не толькі развіваюць інфармацыйны план паведамлення, але і сігналізуюць пра наяўнасць пэўных канатацый, асабліва тады, калі пазначаны клічнай інтанацыяй: *Пакуль цягнік ішоў ціха, я нават паспрабаваў пераскочыць – і пераскочыў! – з вагона на вагон* («Вецер на даху вагона»). *А за мною (зусім побач!) чуўся крык: «Лаві іх, лаві!»* («Крыло цішыні»).

Дыяпазон стылістычных эфектаў, якія могуць выклікаць парцэляцыя, сегментацыя, парантэза, вельмі шырокі. Здольнасць названых фігур факусіраваць увагу чытача на дэталях паведамлення дазваляе ў мастацкім творы выкарыстоўваць іх з арыентацыяй на эмацыянальна-эстэтычнае ўзнаўленне рэчаіснасці. Так, у прозе Янкі Сіпакова прааналізаваныя канструкцыі інтымизуюць апавядальную плынь, ствараюць эфект нязмушанага вусна-гутарковага маўлення, насычанага суб’ектыўна-мадальнай танальнасцю.